



ادعای کشف اثری ناشناخته از «سعدی» به نام «خارستان»

یک مجموعه‌دار مدعی است که در موزه شخصیش کتابی ناشناخته از سعدی با عنوان «خارستان» دارد، هرچند داخل کشور اجماعی برای انتساب این کتاب به نویسنده کتاب گلستان وجود ندارد.

یک مجموعه‌دار مدعی است که در موزه شخصیش کتابی ناشناخته از سعدی با عنوان «خارستان»¹ دارد، هرچند داخل کشور اجماعی برای انتساب این کتاب به نویسنده کتاب گلستان وجود ندارد.

به گزارش خبرگزاری فارس، سعدی را با دیوان غزلیاتش، بوستان و گلستانش می‌شناسند. هر چند هجویات و مکاتباتی هم از سعدی با هم دوره‌هایش مانده اما زبان شیرین و شیوای سعدی، حکایت‌های نغز و اندرزهای او، این شاعر را چنان پرآوازه و محبوب کرده است که آوازه شهرت و محبوبیتش از مرزهای ایران هم فراتر رفته است. حالا اگر در این میان کسی پیدا شود و بگوید سعدی علاوه بر اینها کتاب دیگری در همان سبک و سیاق گلستان با نام «خارستان»² دارد، دوستان ادب فارسی چه واکنشی خواهند داشت؟ این روزها چنین اتفاقی افتاده و علی‌اصغر جهانگیری که استاد دانشگاه است ادعا می‌کند که در موزه شخصیش کتابی ناشناخته از سعدی با عنوان «خارستان»³ دارد و هرچند داخل کشور بحث و نظر درباره تایید یا رد انتساب این کتاب به نویسنده گلستان وجود دارد، کسانی از آن طرف آب‌ها و از دانشگاه‌های غربی پیدا شده‌اند و تایید کرده‌اند که این کتاب را سعدی نوشته است. به همین بهانه و برای جویا شدن حکایت خارستان سراغ جهانگیری را گرفتیم که هم صاحب موزه شخصی است و هم صاحب ذوق ادبی.

**** خارستان را در بساط یک لبو فروش پیدا شد**

*** فارس:** ماجرای پیدا شدن این کتاب منتسب به سعدی به چه زمانی مربوط می‌شود؟

جهانگیری: در موزه کندلوس روستای کندلوس در منطقه کجور، موزه‌ای شخصی وجود دارد که یکی از غنی‌ترین موزه‌ها است و من از کودکی اشیاء قدیمی را که مربوط می‌شود به سال‌های 1880 میلادی تا اواخر دوره قاجاری در این موزه گرد هم آورده‌ام. در این موزه اشیاء مختلفی پیدا می‌شود که یکی از این کتاب‌ها «خارستان»⁴ است. من «خارستان»⁵ را در کودکی در بساط یک لبو فروش دیدم و با اصرار کتاب را گرفتم. این کتاب تذهیبی به سبک هرات دارد و همراه با مینیاتورهای زیبا و زیادی است، این کتاب خوشنویسی شده است و در سلامت کامل این کتاب به دست من رسید.

*** فارس:** از کجا می‌دانید که این کتاب منتسب به سعدی است و سعدی آن را نوشته؟

جهانگیری: من با چند سعدی‌شناس که می‌شناختم تماس گرفتم و ماجرا را گفتم. آنها گفتند چنین چیزی سابقه ندارد و در هیچ کتابی به این کتاب اشاره نشده و به آن ارجاع داده نشده و این قضیه برایشان باورکردنی نبود. تا اینکه «خارستان»⁶ آنجلو پیر منتذه⁷؛ سعدی‌شناس و استاد دانشگاه آلمان این کتاب را دید و تایید کرد که این کتاب نوشته سعدی است و تایید او باعث شد که مسئولان نظام و شخصیت‌ها به دیدن این کتاب بیایند.

*** فارس:** جز این استاد آلمانی از سعدی‌شناسان داخلی کسی هست که انتساب این کتاب را به سعدی تایید کرده باشد؟

جهانگیری: از آن روزگاری که من پیگیر انتساب این کتاب بودم سال‌ها می‌گذرد. با خیلی‌ها صحبت کردم مثل مرحوم ایرج افشار و استاد سادات نصری و همه این افراد در جریان «خارستان»⁸ بودند.

**** #171 خارستان؛ از کتابخانه سلطنتی فتحعلی شاه قاجار دزدیده شده است**

*** فارس:** این افراد بالاخره صحت انتساب «خارستان»⁹ به سعدی را تایید کردند؟

جهانگیری: دقیقاً بحث همین است. چون هیچ مرجعی درباره این کتاب وجود ندارد. البته تا آنجایی که پیگیری‌های ما نشان می‌دهد، این کتاب از کتابخانه سلطنتی فتحعلی شاه قاجار سرقت شده و از آنجا به دست خانواده‌ای رسیده که مدت‌ها آنجا بوده و سرانجام بعد از سال‌ها آنها کتاب را همراه با کاغذهای باطله به یک کاغذ فروش می‌فروشتند و این تنها ردیابی است که از این کتاب در تاریخ پیدا کرده‌ایم.

**** مایل نبودم «خارستان« از کشور خارج شود**

*** فارس: پس هنوز هیچ اجماعی در داخل کشور درباره این کتاب وجود ندارد؟**

جهانگیری: همان طور که گفتم سعدی‌شناس آلمانی انتساب کتاب «خارستان« به سعدی را تایید کرد و می‌خواست به عنوان موضوع رساله به دانشجویهایش بدهد اما من مایل نبودم این کتاب از ایران خارج شود. چون ما با این کتاب کار داریم. می‌خواهیم در آینده چاپ و منتشرش کنیم و به دست مردم خودمان برسانیم.

*** فارس: در داخل کشور هیچ حرکتی برای مشخص کردن تکلیف «خارستان« انجام نشده است؟**

جهانگیری: ما کمیته‌ای تشکیلی ندادیم تا کتاب را به صورت علمی بررسی کنند اما زبان سعدی مشخص است و این کتاب کاملاً زبانش مشابه سعدی در گلستان است.

*** فارس: محتوای «خارستان« چیست و به چه موضوعاتی پرداخته است؟**

جهانگیری: این کتاب 16 باب دارد که هم شامل شعر می‌شود و هم حکایت‌هایی با قالب نثر و محتوای این کتاب هم نقد و انتقاد به وضعیت موجود و حاکمان وقت است.

*** فارس: نگارش کتاب به چه زمانی برمی‌گردد؟**

جهانگیری: حدود 300 سال پیش. البته این کتاب رونویسی شده است و جالب اینکه کسی که کتاب را خطاطی کرده، وقتی به لغات سخت و نامانوس خورده آنها را در کتاب توضیح داده است.

*** فارس: چه طور می‌شود سعدی با آنهمه شهرت کتابی نوشته باشد و در این همه سال هیچ اثری از این کتاب نباشد حتی در هیچ کتابشناسی به آن اشاره نشده باشد؟**

جهانگیری: جالب همین نکته است. من گمان می‌کنم چون این کتاب زبان تند و انتقادی دارد، سعدی از آشکار کردن آن در زمان حیاتش امتناع کرده است و در طی این سال‌ها کتاب مخفی و مستور مانده است. باب‌های این کتاب به پادشاهان، حکومت‌ها، تربیت اجتماعی و پند و اندرز اختصاص دارد.

*** فارس: زبان سعدی در گلستان به مدح حاکم زمان خودش باز است اما در بقیه موارد خیلی جاها زبان سرخی دارد و به نظر می‌رسد نوشتن کتاب دیگری از طرف سعدی بی‌معنی باشد؟**

جهانگیری: زبان سعدی در گلستان و بوستان مثبت است و با دید مثبت به اتفاقات نگاه می‌کند ولی در «خارستان« زبان سعدی انتقادی است و این موضوع کتابی متفاوت از «خارستان« می‌سازد.

*** فارس: برنامه‌ای برای انتشار کتاب و کار علمی روی «خارستان« دارید؟**

جهانگیری: من این روزها بسیار پر مشغله هستم و اگر فراغتی به دست آید حتماً به این موضوع می‌پردازم.

**** سندی درباره شهر سمنگان در موزه کندلوس**

*** فارس: در موزه کندلوس آثار باستانی دیگر مرتبط با زبان و ادبیات فارسی وجود دارد؟**

جهانگیری: در این موزه اشیاء منحصر به فردی وجود دارد. مثل صفحه‌هایی که روی موم از مظفرالدین شاه و امیراتابک ضبط شده است یا ما سندی داریم مبنی بر هویت تاریخی شهر سمنگان، همان جایی که رستم و ته‌مینه با هم ازدواج کرده‌اند. این در حالی است که می‌گویند شاهنامه افسانه است. طبق اسنادی که در موزه سمنگان است، سمنگان شهری در جنوب دریای خزر بوده که رستم به این شهر می‌آید و با ته‌مینه ازدواج می‌کند.